

Metody zaměřené na zlepšení plynulosti čtení – Vaike Scheijvens

Následující text nabízí stručný přehled metod a přístupů, které lze využít ke zlepšení plynulosti čtení.

Opakované čtení (Repeated reading)

Opakované čtení je metoda, při které stejný text čteme několikrát za použití různých postupů, jako jsou skupinové čtení, párové čtení a tiché čtení. Text čteme znovu tolikrát, dokud tempo čtení není dostatečné, nebo dokud nedosáhneme požadované rychlosti čtení.

Metoda opakovaného čtení má několik základních pravidel:

- použít text o rozsahu 50–200 slov;
- děti si text nejprve prohlédnou, nechají na sebe působit, nečtou slovo od slova;
- následně učitel přečte text nahlas;
- děti čtou text samostatně;
- děti čtou text individuálně učiteli;
- učitel sleduje čtení žáků a počítá množství přečtených slov za minutu, zároveň počítá chybně přečtená slova
- děti čtou text opakovaně, dokud nedosáhnou rychlosti 85 slov za minutu – jakmile dospějí k vytyčenému cíli, vybere se nový text (Samuels, 1979).

Na základě tohoto přístupu bylo vytvořeno několik dalších metod, které využívají opakování čtení. Jejich přehled nabízíme níže.

Opakované poslouchání při čtení textů (Repeated listening while reading texts)

Jak říká název přístupu, děti čtou text (potichu nebo nahlas) a současně poslouchají, jak druhá osoba text plynule předčítá. K tomuto může přispět učitel, rodič, speciální pedagog apod., nebo může být použita i nahrávka, resp. audiokniha.

Základní pravidla této metody:

- dítě poslouchá čtenou verzi kapitoly nebo kompletního příběhu, zatímco samo čte, sleduje text očima;
- cvičný text je vybrán z kapitoly knihy nebo jím je kompletní příběh;
- celá aktivita (poslouchání a čtení) probíhá opakovaně;
- dítě cvičí tak dlouho, dokud text nepřečte plynule (Chomsky, 1976).

Recitační lekce (Oral recitation lesson – ORL)

ORL byla vytvořena jako doplňující metoda k tradičním výukovým programům čtení. Jejím cílem je trénovat hlasité i tiché čtení, zvýšit součinnost a vzájemné interakce mezi žáky a učitelem při čtení nahlas, zlepšit rozsah slovní zásoby i porozumění struktuře příběhu, zlepšit plynulost čtení.

Spočívá v těchto krocích:

- učitel představí knihu;
- třída diskutuje o názvu knihy a obrázku na obalu knihy, žáci mohou uvažovat o příběhu, vyslovují domněnky o ději na základě prohlížení knihy;
- učitel čte knihu nahlas a děti zároveň sledují text očima;
- znovu se opakuje třídní diskuze, tentokrát o obsahu a významu příběhu;
- čtení s ozvěnou: učitel čte po odstavcích a následně děti čtou nahlas tentýž odstavec;
- po tomto kroku je text rozdělen do několika částí a každému dítěti je přidělena část textu, kterou musí procvičit, dokud nedosáhne požadované úrovně, tj. přiměřená rychlost čtení s možnými několika chybami (cca 2 chyby na 100 slov),
- na závěr děti čtou svou část nahlas před třídou (Kuhn & Stahl, 2003).

Výuka čtení zaměřená na plynulost (Fluency-Oriented Reading Instruction – FORI)

Metoda FORI byla také vytvořena jako alternativní způsob k tradičním systémům výuky čtení. FORI zdůrazňuje plynulost čtení a automatizaci rozpoznávání slov. Tato metoda obsahuje 3 prvky: základní lekce čtení

zahrnující opakované čtení a partnerské čtení, čtecí chvilky ve třídě s volnou volbou textů a program čtení v domácím prostředí.

FORI se skládá z týdenního programu. Každý týden se zaměřuje na jeden text o délce 100 až 200 slov.

Den 1	Třída	Učitel čte text nahlas a žáci souběžně sledují text očima. Poté třída diskutuje o obsahu.
	Doma	Žáci čtou knihu podle svého výběru 15-30 minut.
Den 2	Třída	Čtení s ozvěnou: učitel a žáci se střídají ve čtení textu (tedy učitel přečte část textu, žáci přečtou stejnou část textu).
	Doma	Žáci čtou doma rodičům stejný text, jaký četli ve škole.
Den 3	Třída	Skupinové čtení: všichni žáci čtou text ve stejnou chvíli (nahlas).
	Doma	Žáci čtou knihu podle svého výběru 15-30 minut.
Den 4	Třída	Párové čtení: žáci si vyberou partnera, vytvoří dvojice. Každé dítě čte polovinu textu nahlas pro druhého.
	Doma	Žáci čtou knihu podle svého výběru 15-30 minut.
Den 5	Třída	Rozšiřující aktivity: např. žáci mohou napsat reakci na příběh, nebo pokračování příběhu.
	Třída	Průběžný záznam: žáci čtou jeden po druhém učitel text nahlas a učitel jejich čtení monitoruje.
	Doma	Žáci čtou knihu podle svého výběru 15-30 minut (Kuhn et al., 2006).

Divadelní čtení (Theater reading)

Text je čtený nahlas dvěma nebo více čtenáři. Toto čtení probíhá s ohledem na různé role, které se v textu vyskytují. Čtení je procvičováno díky opakování. Nejvyšší cíl tohoto uspořádání je čtení před publikem (třída, rodina apod.), jinými slovy čtené představení.

Divadelní čtení se skládá ze tří fází s rozdílnými prvky:

Fáze 1:

- úvod do příběhu;
- učitel nebo rodič přečte text nahlas a nahlas “přemýšlí” o jeho obsahu;
- minilekce o divadelním čtení a plynulosti čtení;
- rozdělení rolí;
- čtení celého scénáře dohromady.

Fáze 2:

- opakované čtení;
- rozhovory o příběhu a postavách;
- zpětná vazba ze strany učitele a podněty k plynulosti čtení pro žáky;
- mini lekce o prozódii (přízvuk, intonace, rytmus atd.);
- vytvoření denního rozpisu čtení.

Fáze 3:

- intenzivnější trénování;
- vzájemná zpětná vazba;
- čtené představení před třídou nebo rodinou;
- zhodnocení a ocenění skvělého výkonu (Knüttel, 2012).

Asistované čtení (Assisted reading)

Asistované čtení je podobné opakovanému poslouchání. Základ této metody je “čtení textu nahlas a zároveň poslouchání čtené verze stejného textu”. Varianta metody založené na asistovaném čtení je opakované

hlasité čtení za podpory učitele a se zpětnou vazbou od učitele (Guided Repeated Oral Reading with Feedback – GRORF).

Tato technika asistovaného hlasitého čtení má tři základní prvky:

1. Žáci trénují čtení stejné části textu po dobu jednoho týdne. Další možností je, že děti trénují čtení textu, dokud nedosáhnou předem stanoveného kritéria.
2. Žáci dostávají průběžnou zpětnou vazbu. Ta je poskytována různými způsoby: vytvářením vzoru, přímými pokyny, pozitivním komentářem, předáváním nápadů týkajících se výrazu, členění vět a plynulosti.
3. Součástí programu je následné dvoutýdenní monitorování. V průběhu sledování žáka čte text o úroveň náročnější, než je pro danou kategorii očekáváno, aby se posílil přenos čtenářských zkušeností i do práce s jinými texty a současně se čtenářské návyky zobecnily (Conderman & Strobel, 2006).

RALFI

RALFI je metoda ve které děti čtou s podporou učitele poměrně obtížné texty určené jejich věkové kategorii. Každé písmeno názvu RALFI je vyjádřením jedné součásti metody:

R (repeated reading) = opakované čtení

A (assisted reading) = asistované čtení

L (level) = úroveň; poměrně obtížný text, určený pro žáky daného ročníku

F (feedback) = zpětná vazba (přímá, neutrální a pozitivně zaměřená)

I (interaction / instruction) = interakce a instrukce (interakce týkající se obsahu a dalšího vysvětlování některých víceslabičných slov).

Tato metoda se skládá z cyklu pěti setkání (aby se celý cyklus mohl zvládnout v průběhu jednoho školního týdne). Každé setkání trvá 25-30 minut.

Setkání 1:

- Učitel čte text a ptá se na jeho obsah otevřenými otázkami, žáci čtou text samostatně.
- Vyberou se dvě slova, která si učitel se žáky vysvětlí.
- Učitel čte znovu text nahlas, tentokrát běžnou rychlostí čtení, následně žáci čtou text samostatně.
- Skupinové čtení: všichni žáci čtou společně nahlas.
- Párové čtení: žáci čtou text ve dvojicích, učitel pozoruje.

Setkání 2:

- Učitel čte text a ptá se na jeho obsah otevřenými otázkami, žáci čtou text samostatně.
- Skupinové čtení.
- Párové čtení.

Setkání 3:

- Učitel čte text a ptá se na jeho obsah otevřenými otázkami, žáci čtou text samostatně.
- Skupinové čtení.
- Párové čtení.

Setkání 4:

- Učitel čte text a ptá se na jeho obsah otevřenými otázkami, žáci čtou text samostatně.
- Párové čtení.

Setkání 5:

- Žáci čtou samostatně – volné čtení.
- Žáci čtou text individuálně u učitele, který sleduje jejich postup a pokroky (Smits, 2008).

Connect – plynulé čtení (Connect fluent reading)

Tento holandský intervenční program je určen pro slabší čtenáře ve druhé třídě. Učitel a žák/žáci pracují na čtenářských dovednostech 3x týdně při setkání po 20 minutách. Connect – plynulé čtení je strukturovaný

program, ve kterém se kombinuje několik různých metod nácviku čtení. Při každém setkání během jednoho týdne se používá stejný text.

Setkání 1:

- seznámení s textem – etapa orientace v textu;
- učitel čte text nahlas, následuje společná diskuse o přečteném;
- skupinové čtení;
- obtížná slova se napíší a jejich čtení se trénuje zvlášť;
- párové čtení;

Setkání 2:

- učitel čte text nahlas;
- skupinové čtení;
- obtížná slova se napíší a jejich čtení se trénuje zvlášť;
- párové čtení;

Setkání 3:

- učitel čte text nahlas;
- obtížná slova se napíší a jejich čtení se trénuje zvlášť;
- párové čtení;
- čtení šepem;
- po třetím setkání učitel zhodnotí úroveň plynulého čtení žáků a volí případné další intervence (Smits, Jongejan, & Wentink, 2009).

Program urychlující čtení (RAP – Reading Acceleration Program)

V tomto programu děti trénují rychlé čtení. Je to adaptivní počítačový program. Výchozí pozice je nastavena podle rychlosti čtení každého dítěte.

RAP má několik podstatných prvků: trénink fonemického povědomí, diktát, trénink fonetického čtení, trénink plynulosti s knihami na úrovni každé třídy, povzbuzování pozitivních emocí a cvičení. Dále program nutí děti sledovat písmena předtím, než zmizí z obrazovky, rychlost se zvyšuje.

Program obsahuje věty o 7-12 slovech a používá tiché čtení a otázky s výběrem odpovědí. Využívá tři fáze nácviku:

Cvičení 1: dítě čte daný počet vět ve svém vlastním tempu, jakmile dočte, stiskne tlačítko. Počítač spočítá rychlost a nastaví dobu expozice textu při dalším tréninku podle nejrychleji přečtené věty.

Cvičení 2: Dítě čte daný počet vět, věty postupně mizí v propočítaném tempu. Toto tempo dítě nutí číst o trochu rychleji. Po přečtení věty se program ptá otázkou s výběrem odpovědí.

Cvičení 3: Dítě čte daný počet vět, doba trvání expozice textu je adaptivní. Jakmile dítě odpoví na otázku nesprávně, tempo se o trochu zpomalí, po správné odpovědi se naopak zrychluje.

(V Holandsku existuje NIB Flits akcelérátor čtení, v UK program K-D pro akceleraci čtení.)

Postřehovací slabiky či slova (Flashcards)

Slova se dětem ukazují pouze na krátkou dobu. Tento čas je (obvykle) určen v závislosti na úrovni čtení nebo znalosti jazyka. Může být určován učitelem/speciálním pedagogem nebo adaptivním (počítačovým) programem, který se přizpůsobuje úrovni čtení dítěte.

Existují různé metody postřehování:

- 📖 **Tradiční drilová technika**, ve které jsou všechna slova žákovi neznámá (např. 1U-2U-3U-4U-5U-1U-2U-3U-4U-5U, kde U nahrazuje neznámé slovo).
- 📖 **Vzájemný trénink ve dvojici**, ve které učitel nejprve předvede nová neznámá slova a poté pobídne žáka o jejich přečtení nahlas, samostatně. Učitel poté promíchá neznámá slova se známými a ukazuje je žákovi (např. 1K-1U-2U-3U-2K-4U-5U-6U-3K, kde K je známé slovo, a U je slovo neznámé). Žák je v případě nesprávných odpovědí opravován a slovně chválen, když odpoví správně.
- 📖 **Přírůstkové zkoušky**, tato část se liší od jiných postupů tím, že neznámá slova se prezentují přírůstkově (např. 1U, 1K, 1U, 1K, 2K, 1U, 1K, 2K, 3K atd., kde 1U je první neznámé slovo a 1K je první známé slovo). Jakmile učitel prezentuje neznámé slovo 5x-9x (což se odvíjí od věku a pozornosti žáka), stává se 1U, tedy prvním známým slovem v další předkládané sekvenci (Volpe, Mulé, Brisch, Joseph, & Burns, 2011).

Tiché čtení (Silent reading)

Další z přístupů využívá množství nezávislého tichého čtení, které zahrnuje tzv. SSR (vytrvalé tiché čtení – sustained silent reading) nebo tzv. USSR (nepřerušované vytrvalé tiché čtení – uninterrupted sustained silent reading), dále metodu R5 a metodu “Všeho nech a čti”. Ve škole se plynulé čtení nejčastěji trénuje hlasitým čtením. Avšak hlavní cíl osvojování čtení je ve skutečnosti tiché čtení textů s kvalitním porozuměním. Je proto žádoucí podporovat žáky (co nejdříve je to možné) v tichém čtení dlouhých, obtížných a náročných textů. Zde je výčet několika základních předpokladů, které musí výuka tichého čtení splňovat, aby byla efektivní:

- 📖 učitel poskytuje podporu, provází a dává instrukce k výběru zajímavých knih s adekvátní náročností;
- 📖 učitel monitoruje, jestli se žákům daří přečíst vybranou knihu a do jaké míry je kniha zaujala;
- 📖 žáci sdílí se spolužáky a učiteli, co čtou;
- 📖 učitelé jsou příkladem pro žáky tím, že jim čtou nahlas a povídají si každý den o knihách. Zvyšují tím motivaci žáků pro čtení (Houtveen, Brokamp, & Kunst, 2019).

SSR (vytrvalé tiché čtení)

Je přidanou metodou k běžné výuce. Pokud má být přístup SSR účinný, je třeba dodržet následujících šest pravidel:

1. Všichni žáci čtou potichu.
2. Učitel také čte potichu a nenechá se při čtení rušit (jde tak příkladem).
3. Každý žák si vybere knihu (časopis nebo noviny) ještě předtím, než čas určený pro čtení započne. Během stanoveného času na čtení si žák nemůže vybranou knihu změnit. Knihu si může vybrat ze (školní) knihovny nebo přinést z domova. Učitel zpřístupňuje materiály ke čtení.
4. Během čtení se používají stopky, které se umístí tak, aby nikdo z žáků neviděl, kolik času již uběhlo. Základní časový limit je 5-10 minut. Učitel ocení každého, kdo pokračuje ve čtení po časovém limitu. Žáci čtou, dokud chtějí. Výzkumníci předpokládají, že mnoho žáků pokračuje ve čtení a udrží svou pozornost i po dalších 20-25 minut. Následující den je časový limit nastaven na čas, kdy první žák přestal číst.
5. Nezapisují se žádné záznamy.
6. SSR se dělá s celou třídou nebo s většími skupinami žáků. V menších skupinách se děti méně ostýchají něco říct nebo se ptají častěji (McCracken, 1971).

Východiskem tohoto programu je, že každý žák by se měl učit číst potichu pro sebe a číst knihy po delší dobu. Každý žák se může učit z příkladu (kterým je učitel) a také prostřednictvím (množství) procvičování. Každý žák ze třetí až deváté třídy by měl zvládnout číst potichu po dobu 30 minut každý den.

R5 metoda (R5 method)

Metoda je adaptací výše zmíněné metody SSR a sestává z procesu pěti R:

Krok 1: „Read & Relax“ (čti a odpočívej), žáci si vyberou materiál ke čtení samostatně a nechají si ho na svém stole. Během čtecí chvilky není nikomu povoleno vstávat. Každý den učitel mluví s jedním nebo dvěma žáky o tom, co čtou.

Krok 2: „Reflect & Respond“ (rekapituluj a odpověz) se zaměřuje na zvýšení žákova zapojení do aktivity, intenzivnější začtení do textu a prozkoumávání rozdílných strategií porozumění. Žáci si vedou čtenářský deník. Po čtení si všichni během přibližně pěti minut stručně zapíší, o čem četli (datum, název, autor, žánr a krátké shrnutí čteného).

Krok 3: „Rap“, po zapsání zápisu žáci sedící vedle sebe sdílí postřehy ze čtení. Poté děti řeknou ostatním ve třídě, co jim jejich soused sdělil o tom, co četl (Kelley & Clausen-Grace, 2006).

LIST – intervenční program (LIST-intervention program)

Tento program vznikl jako dánský výukový projekt s cílem zlepšit výsledky ve čtení. LIST program nabízí více různých forem čtenářských intervencí, mimo jiné podporuje plynulé čtení. Tento program také využívá velké množství nezávislého čtení. Nejde vždy jen o tiché čtení. Děti s méně rozvinutými čtenářskými dovednostmi (přibližně v 1.-3. třídě), čtou s učiteli/kamarády nebo samostatně a čtou si polohlasně. Jakmile je to možné, žák začne číst potichu pro sebe.

Program pracuje s hodnotícími cykly: stanovení cílů, identifikace, analýza a diagnostika obtíží ve čtení, implementace plánů a hodnocení, zda se čtení postupně zlepšuje.

Lekce čtení s tichým čtením zahrnuje tyto kroky:

- Všichni žáci si zajistí dostatek materiálu na čtení po dobu 20 minut.
- Učitel přečte část knihy, novinového článku, časopisu nahlas a předvádí intonaci a frázování. 2x-3x týdně je se společné čtení propojuje s dalšími aktivitami nebo povídáním o knize. Cílem povídání o knize je podpořit seznamování s různými žánry, prozkoumat strukturu příběhu, ukázat si se žáky, jak využívat informace z knihy a zvýšit motivaci ke čtení. Toto by mělo podpořit žáky v přemýšlení o jejich vlastní knize.
- Žáci si čtou pro sebe (20 minut). Učitel vede s několika žáky strukturovanou konverzací po dobu 5-10 o tom, co se jim při čtení dařilo, co příliš nešlo. Začíná pracovat s těmi žáky, kterým se čte špatně. Záměrem těchto rozhovorů je zjistit, zda je vybraná kniha vyhovující z hlediska úrovně čtení a porozumění, dále učitel monitoruje motivaci, žánr a rozvoj. Během rozhovorů se žáky se také ukazuje, zda je potřebné začít s navazujícími intervencemi.
- Nakonec se učitel intenzivněji zaměřuje na obsah knihy.

Dílním záměrem celého programu je, aby žáci přečetli alespoň 25 knih ročně (Houtveen, Brokamp, & Kunst, 2019).

Použítá literatura a další zdroje:

- Chomsky, C. (1976). After decoding: What? *Language Arts*, 53, 288-296.
- Conderman, G. & Strobel, D. (2006). Problem Solving with Guided repeated oral reading instruction. *Intervention in School and Clinic*, 42(1), 34-39.
- Houtveen, A. A. M., Brokamp, S. K., & Kunst, J. J. (2019). Doelgericht werken aan opbrengsten (herziene versie): Systematisch werken aan verbetering van het onderwijs bij aanvankelijk en voortgezet onderwijs. Geraadpleegd van <https://surfsharekit.nl/publiek/hu/db168bb9-ded2-4e25-a430-69c0fe4706ba>
- Kelley, M., & Clausen-Grace, N. (2006). R5: The sustained silent reading makeover that transformed readers. *The Reading Teacher*, 60(2), 148-156.
- Knuttel, E. (2012). *Applaus voor jou!* (hbo-masterscriptie). Geraadpleegd via: <https://www.leesletters.nl/Public/Uploads/masterscriptie-theaterlezen-Elseline-Knuttel.pdf>
- Kuhn, M. R., Schwanenflugel, P. J., Morris, R. D., Morrow, L. M., Woo, D. G., Meisinger, E. B., & Stahl, S. A. (2006). Teaching children to become fluent and automatic readers. *Journal of literacy research*, 38(4), 357-387.
- Kuhn, MR. & Stahl, S.A. (2003). Fluency: A review of Developmental and Remedial Practices. *Journal of educational psychology*, 95(1), 3-21.
- McCracken, R.A. (1971). Initiating Sustained Silent Reading. *Journal of Reading*, 14 (8), 521-524, 582-583
- Samuels, S. J. (1979). The method of repeated readings. *The Reading Teacher*, 41, 756-760.
- Smit, A.E.H., Jongejan W. & Wentink, H. (2009). *Connect vloeiend lezen; interventieprogramma voor groep 4*. Geraadpleegd via: <https://onderwijsdatabank.s3.amazonaws.com/downloads/connect-vloeiend-lezen.pdf>
- Smits, A.E.H. (2008). *Handleiding – RALFI, lezen op een betekenisvolle en motiverende manier*. Geraadpleegd via: <https://www.ralfilezen.nl/bestanden/Handleiding.pdf>
- Volpe, R. J., Mulé, C. M., Briesch, A. M., Joseph, L. M., & Burns, M. K. (2011). A comparison of two flashcard drill methods targeting word recognition. *Journal of Behavioral Education*, 20(2), 117-137.